non decuisset eum : sed illam pulcritudinem corporalem habuit summe, quæ pertinebat ad statum & reverentiam & gratiositatem in aspectu ; ita quod quoddam divinum radiabat in vultu ejus, quod omnes eum reverebantur, ut Augustinus dicit. Idemque in illud Isaiæ cap. 53. (Pag. 43. tom. 13.) Et non erat aspectus : *magnificus*, inquit, *secundum quod dicitur, quod species Priami digna est imperio*. (8)

CAP. XVIII.

De statua Christo posita in Urbe Paneade ab Hæmorrhoissa.

1. *Cur Hæmorrhoissa statuam Christo posuit?*

℟. UT exstaret aliquod accepti ab se beneficii monumentum. Cum enim, ut Evangelistæ Matthæus (Cap. IX. 20.), Marcus (Cap. V. 25.), & Lucas (Cap. VIII. 43.) narrant, fluxu sanguinis annos duodecim laborans, magnos sumptus erogasset in medicos, & quotidie magis ingravesceret morbi vis, audito transitu Christi Jesu, conjecit se in turbam, & a tergo accedens ad eum tanta fide vestium fimbrias tetigit, ut non solum a profluvio sanguinis, sed etiam a plaga sanaretur. Itaque in Phœnices Urbe Paneade, in qua orta erat, & domicilium habebat, statuas æneas duas, Christo unam, sibi alteram erexit, quæ rem posteris indicarent : atque ita simul miraculi a Christo patrati, simul beneficii a Christo accepti memoriam honore quanto poterat maximo consecravit. [1]

2. *Quinam de hac statua ab Hæmorrhoissa Christo posita testantur?*

℟. Eusebius in primis. Verba ipsa, quibus rei totius historiam exponit, præstat, ut opinor, adscribere. Sunt autem in lib. 7. Hist. Eccl. cap. 18. juxta editionem Valesii hoc modo : *Sed quandoquidem hujus Urbis* (Paneadis, seu Cæsareæ Philippi) *mentionem fecimus, non incongruum fuerit rem quamdam memoria in primis dignam posteris tradere. Etenim mulierem illam sanguinis profluvio laborantem, quam ex sacris Evangeliis didicimus a Servatore nostro curatam fuisse, ex hac civitate originem traxisse ferunt, domumque ejus ibidem conspici, & collati in eam a Servatore nostro beneficii illustria exstare monumenta. Quippe juxta januam domus illius enea mulieris effigies stare dicitur, columnæ lapideæ imposita, genibus flexis, protensisque manibus instar supplicantis. Ex adverso autem effigies viri ex eodem metallo conflata stantis ac diploide decenter induti, manumque mulieri porrigentis. Ad cujus pedes in ipsa basi ignota quædam nasci dicitur planta, quæ ad fimbriam usque æneæ diploidis assurgens depellendis omnis generis morbis præsentissimum remedium est. Hanc statuam Jesu Christi speciem referre, ajebant. Mansit porro ad nostra usque tempora, nosque adeo urbem illam ingressi ipsam conspeximus. Nec vero mirandum est, Gentiles a Servatore nostro beneficiis affectos hæc præstitisse, cum & Apostolorum Petri ac Pauli, Christique ipsius pictas imagines ad nostram usque memoriam servatas in tabulis viderimus. Quippe prisci illi absque ullo discrimine cunctos de se benemeritos, Gentili quadam consuetudine, tamquam servatores colere hujusmodi honoribus consueverunt*. Hæc Eusebius. Sanctus vero Asterius Amasenus apud Photium in Bibliotheca cod. 271. (Pag. 1507.) affirmatissime scripsit, Christum æneа statua ab Hæmorrhoissa in Urbe Paneade ornatum, *& statuam per multos annos durasse ad redargutionem eorum, qui Evangelistis mendacium adscribere audebant*, non tamen stetisse ad sua usque tempora, hoc est usque ad annum Christi 400. quo hæc scribebat. De eadem statua meminere Rufinus lib. 7. cap. 14. Philostorgius lib. 7. cap. 3. Sozomenus lib. 5. cap. 21. Theophanes in Chronographia (Pag. 33.) : Glycas in annalibus part. IV. & postea Nicephorus Callistus lib. 6. cap. 15. (Pag. 195.) Antipater quoque Bostrensis in Arabia Episcopus, qui medio circiter sæculo quinto floruit, & scripsit Ἀντιῤῥητικὸν, seu *Refutationem Apologiæ Eusebii Cæsariensis pro Origene*, ejusdem rei testis est clarus : cujus testimonium recitavit Gregorius Diaconus Act. 4. Concilii Nicœni II. Œcumenici VII. (2) Sanctus etiam Gregorius hujus nominis II. in epistola ad Germanum Episcopum Constantinopolitanum, & Sanctus ipse Germanus in epistola ad Thomam Episcopum Claudiopoleos, positum ab illa fœmina monumentum, ut esset indicium grati animi erga Christum, laudant, atque commendant. (3) Demum Epiphanius Diaconus (prætereo auctorem vitæ Sancti Martyris Procopii, itemque auctorem vitæ S. Artemii apud Surium die 8. Julii, & 20. Octobris) coram Patribus memorati Concilii Nicœni II. Act. 6. asseveranter pronuntiavit, historiam statuæ ab Hæmorrhoissa Christo positæ *ex diversis historiis testimonium habere, & multis scriptoribus firmari posse*. (4)

3. *Sta-*

(8) Suarez in 3. part. D. Thomæ tom. 1. disputat. 31. sect. 2. docet, *assumpsisse Christum perfectam corporis pulcritudinem, quam in corpore humano ac virili esse oportebat : quod sine causa ac temere negare ausus est Michael Medina, de recta in Deum fide* cap. 7. Vide Francisci Vavassoris librum de forma Christi, & Augustini Calmet Dissertationem de forma ejusdem præpositam commentariis in Isaiam pag. 594. tom. 5.

(1) Auctor Sermonis 46. de Salomone cap. 4. §. 14. in Appendice S. Ambrosii pag. 454. tom. 2. arbitratur, mulierem Hæmorrhoissam fuisse Martham Lazari & Mariæ sororem. At Baronius ad an. 31. §. 74. id negat, *cum non liceret ullo pacto Judæis simulacrum cujusvis quavis occasione formare*. Quare Josephus lib. 8. Antiquit. cap. 7. §. 5. contendit, Salomonem *in legis præceptis observandis lapsum esse, quando boum æneorum simulacra fecit mari subtus attollendo, & leonum effigies suum circa solium (neque enim istas facere licitum erat) fabricari curavit*. De hoc mari mentio est lib. 3. Reg. cap. VII. 23.

Macarius, cognomine *Magnus*, quarti, ut creditur, sæculi scriptor, mulierem Hæmorrhoissam facit Edessæ Principem, ac vult, nomen ejus tunc notum ac celebre fuisse etiam in Mesopotamia, referente Tillemontio in vita Imperatoris Constantini art. 93. pag. 309. tom. 4.

(2) Apud Lab. tom. 7. Conc. pag. 207. & apud Harduinum tom. 4. pag. 170. *Hæc salutari fimbria comprehensa dicebat mulier, quæ fluxum sanguinis patiebatur . . . perceptoque dono statuam erexit Christo. Et quidem divitias in medicos expenderat, sed divitiarum residua obtulit Christo*.

(3) Apud Labbeum tom. 7. Conc. pag. 286. & 315. apud Harduinum tom. 4. pag. 274. & 259.

(4) Apud Lab. tom. 7. Conc. pag. 451. & apud Harduinum tom. 4. pag. 371. *Præterea cum multis, quæ nobis sine scripto tradita sunt, etiam imaginum factio in Ecclesia ab Apostolorum prædicatione dilatata est. Indicat autem hoc & historia de Hæmorrhoissa, quæ ex diversis historiis testimonium habet, & secundum quod sanctum Evangelium refert, sanitatem adepta est ; quia hæc statuam erexit Domini, & se tangentem fimbriam statuæ posuit. Inter illam autem & Christi imaginem herba quædam oriebatur, appropinquans pedi statuæ, omnis languoris remedium*.

Rursus apud eumdem Labbeum pag. 838. & apud Harduinum 371. *Quod autem cum multis aliis, quæ in Ecclesia observantur sine Scriptura, nobis imaginum veneratio tradita sit ab Apostolorum temporibus, late per historias traditum est, de imagine maxime Hæmorrhoissæ, quam multis scriptoribus confirmare possimus*.

3. *Statua hæc quamdiu stetit?*

℟. Nullo modo probari potest, quod tradit Asterius Episcopus Amasenus apud Photium in Bibliotheca cod. 271. (Pag. 1507.) statuam hanc sublatam a Maximino impio idolorum cultore, qui ante Constantinum Romanorum Imperator fuit. Nam Eusebius, qui post mortem Maximini scripsit, aperte docet, se Paneadem profectum illam conspexisse, & Sozomenus, Theophanes, & Glycas superius citati, impium facinus Juliano Apostatæ tribuunt. (5) Illud tamen verissime dictum ab Asterio, hoc æneum Christi trophæum sua ætate non exstitisse, ab Ethnicis jam confractum.

4. *Sunt ne, qui hujus statuæ historiam fabulosam dicant?*

℟. Sunt enimvero heterodoxi nescio qui, sacrarum imaginum hostes. Ajunt enim, mulieri, quam Christus a profluvio sanguinis liberaverat, non potuisse suppetere sumptus in statuas æneas : namque ex D. Marco Evangelista (Cap. VI. 26.) *fuerat multa perpessa a compluribus medicis, & erogaverat omnia sua* : & ex D. Luca (Cap. VIII. 43.) *in medicos erogaverat omnem substantiam suam*. Deinde dicunt, scriptores ante Eusebium in Apologeticis, quibus Christianorum causam tuentur, nusquam harum statuarum meminisse : miraculum perpetratum a planta ad basim statuæ Christi enascente dubium esse, tum quod Eusebius id narrans utatur verbo *dicitur*, tum quod planta virtutis plane divinæ tempore Eusebii multo notior fuisset : Eusebium dixisse quidem statuam a se visam esse, sed non affirmasse Christo positam, quandoquidem rogatus a Constantia Licini Imperatoris uxore, ut mitteret ad se imaginem Christi, præcise respondit, id fieri nullo modo posse : vix credibile esse, æneа illa simulacra annos tercentos Paneade integra & inviolata mansisse, sævientibus persecutionibus : demum auctorem librorum Carolinorum lib. 4. cap. 15. de hac historia dubitare.

5. *Argumenta hæc quomodo confutantur?*

℟. Ita videlicet. Nam quod Evangelistæ Marcus (Cap. III. 26.) & Lucas (Cap. VIII. 43.) dicunt Hæmorrhoissam erogasse in medicos *omnia sua, omnem substantiam suam* ; id non ad verbum, sed ad sententiam intelligendum est, ut nimirum significare voluerint, eam sumptus maximos fecisse valetudinis causa. Ita enim verba illa accipienda esse, Antipater Bostrorum Episcopus docet : *Perceptoque dono*, ait, *statuam erexit Christo : Et quidem divitias in medicos expenderat, sed divitiarum residua obtulit Christo*. (6) Præterea in pristinam valetudinem restituta potuit res suas componere, & eas opes acquirere, quæ ad statuarum impensas satis essent : rursus si non ipsa potuit, potuit aliquis Paneadensis Civis id præstare ad miraculi memoriam retinendam. Scriptores, qui Eusebium ætate præcesserunt, vel non viderant, quod ipse Eusebius oculis suis conspexit, vel judicarunt, id esse haud magni momenti ad Ethnicos convincendos. Quam enim rationem habuissent statuæ Christo positæ, qui Christi nomen summo odio prosequebantur? Eusebius non solum referens miraculum plantæ utitur verbo *dicitur*, sed etiam referens historiam statuarum Hæmorrhoissæ, & Christi, quas suismet oculis viderat. Quare verbo illo *dicitur* non significavit, miraculum plantæ dubium esse ; nisi dicere velis, ipsum dubitasse etiam de statuis, quas intuitus fuerat. Quemadmodum autem fieri facile potuit, ut quamplurimi admirabilem ac plane divinam hujus plantæ virtutem cognoverint ; ita difficile est reddere rationem, cur de ea siluerint, sicut etiam difficile est causam afferre, cur siluerint de statua, quæ multo notior erat, quam planta. Porro quod scribit idem Eusebius : *hanc statuam Jesu Christi speciem referre ajebant* : id non indicat, illum dubitasse de statua Christo posita, sed tantum dubitasse, num statua illa Christi speciem referret. Qui enim Christum numquam de facie noverat, non potuit nisi aliorum testimonio asserere, effigiem Christi ac lineamenta per statuam illam æneam designari. Quoniam autem sequebatur sectam eorum Arianorum, qui dicebant ; carnem Christi conversam esse in divinitatem, ob eamque causam nulla imagine exprimi posse : ideo respondit Constantiæ Augustæ, non posse fieri, quod petebat. (7) Persecutores Christianorum non sustulerunt Christi statuam, quia fortasse eam Christi esse non noverant : & Deus, qui servari voluit tam illustre monumentum, efficere potuit, atque adeo effecit, ne umquam de eo evertendo cogitarent. Auctor Librorum Carolinorum quadringentis annis post Eusebium vixit. Itaque magis credendum Eusebio, qui Paneadensium testimonio permotus memoriæ prodidit, eam fuisse statuam Christi a muliere Hæmorrhoissa collocatam. (8)

CAP. XIX.

De imaginibus Christi non manu factis.

1. *Quot feruntur imagines Christi non manu factæ?*

℟. TRes (Bar. ad an. 34. §. 138.). Prima illa est, quam Christus misit ad Abgarum Regem Edessenorum fui videndi cupidum :

(5) Sozomenus lib. 5. cap. 21. *Ex iis porro, quæ regnante Juliano acciderunt, illud minime prætereundum est, quod & potentiæ Christi, & divinæ adversus Imperatorem iræ argumentum est maximum. Nam cum Imperator didicisset, Cæsaræ Philippi (urbs est Phœnices, quam Paneadem nominant) insignem esse statuam Christi, quam mulier sanguinis profluvio, quo jamdudum laborabat, liberata ibi dedicavit, ea subversa imaginem suam ejus loco posuit. Statim vero ignis summa vi e cœlo delapsus pectus statuæ & vicinas pectori partes discidit, caputque una cum collo dejecit, & pronum humi infixit quatenus pectoris pars disrupta erat. Atque ex eo tempore statua ad hanc usque diem ejusmodi specie perseverat, fuligine fuliginis obsita. Christi vero statuam tunc quidam Pagani trahentes per Urbem confregerunt. Postea vero Christiani collectam in Ecclesia reposuerunt, ubi etiamnum servatur*. Neque dissimili modo narrat Cassiodorus lib. 6. Hist. Tripartitæ cap. 31. & Nicephorus lib. 6. cap. 15. ut constet ex his, statuam illam stetisse usque ad annum Christi 362. quo Julianus Apostata in Christianos sævire cœpit.

Hanc statuam a Paneadensibus *a basi revulsam*, narrat Philostorgius lib. 7. cap. 3. at id factum esse Juliani jussu, statuamque ejus substitutam in locum statuæ Christi, non dicit.

(6) Apud Labbeum tom. 7. Conc. pag. 207. & apud Harduinum tom. 4. pag. 170.

(7) Hoc idem argumentum pluribus refutabimus capite sequenti, ubi eos refellemus, qui non manu factam imaginem Christi Edessenam oppugnant.

(8) Vide Natalem Alexandrum sæc. VIII. dissertat. 6. §. 2. Ludovicum Vincentium Gotti in Vera Ecclesia tom. 2. part. 2. art. 16. de veneratione sacrarum imaginum §. 3. num. 10. & §. 15. n. 88. Pamelium in Apogeticum Tertulliani annotat. 184. & annotat. 5. ad Hadianum I. Pontif. XCVII. in Vitis Pontificum, quas os ipsi descriplimus.

secunda habetur Sudarium Berenices, seu Veronicæ: tertia est sanctissima Sindon illa, quæ nudo corpori Christi demortui circumposita, & & fasciis ligata jacentis in sepulcro imaginem exhibet. (1)

2. Tres istæ imagines agnoscuntur ne ab omnibus?

R. Minime vero. Nam quod attinet ad primam (Bar. ad an. 31. §. 61.), rejicitur illa a nonnullis tamquam commentitia: sed perperam. Etenim de illa quamplurimi testes sunt. Primum ejus imaginis a Christo ab Abgarum missæ mentio invenitur in Actis Samonæ & Guriæ martyrum Edessenorum, quæ non ita multo post eorum mortem anno Christi 306. conscripta sunt, & habentur apud Surium ad diem XVII. Kal. Decembres, ipsiusque Baillieri judicio ex Codice probato depromptâ videntur. Deinde ex Procopio sæculi VI. scriptore meminit Evagrius lib. 4. Hist. Eccl. cap. 27. (Pag. 401.) vocatque Θεοτόκητον, *a Deo confectam*. Præterea mentionem ejus facit Nicephorus Callistus lib. 2. extremo cap. 7. qui licet sit Evagrio junior, antiquius tamen testimonium afferre videtur, quàm Procopius sit, scilicet *tabularia & archiva Civitatis Edessæ*. Ineunte sæculo VII. de eadem imagine narrat Theophylactus Simocatta lib. 2. Historiarum cap. 3. & sub initium sæculi VIII. S. Joannes Damascenus, & Gregorius II. quo pariter sæculo ad exitum vergente Hadrianus I. (2) & Synodus Nicæna II. Œcum. VII. quæ act. 5. ejusdem imaginis testimonium protulit ad convincendos hæreticos Iconoclastas. (3) Sæculo autem insequente IX. Haymo Episcopus Halberstadiensis lib. 2. de Christianarum rerum memoria cap. 5. post memoratam epistolam Christi ab Abgarum, & Abgari ad Christum, imaginem quoque suam a Christo ab Abgarum missam, subjungit. His adde Græcos scriptores nec paucos, nec ignobiles, Georgium Cedrenum, Michaelem Glycam, Photium, Zonaram, Joannem Curopalatam, Constantinum Porphyrogenitum, aliosque a Jacobo Gretsero laudatos in Syntagmate de Imaginibus non manu factis cap. 5. & ab Augustino Calcagnino in Observationibus Historicis de imagine Edessena observat. 2. Potest autem verum non esse, quod tam magno testium numero confirmatur?

3. Cur igitur eam imaginem aliqui rejiciunt?

R. Primum quia Eusebius lib. 1. Hist. Eccl. cap. 13. ubi refert epistolam Abgari ad Christum & Christi ad Abgarum, de ea non meminit; deinde quia primus omnium Evagrius meminit; At quod spectat ad primum, unius vel alterius scriptoris silentium non est anteponendum testimoniis scriptorum, qui rem expresse memorant & exponunt: deinde idcirco Eusebius nihil dixit de imagine Christi Edessena, *quia Arianus erat, & quidem ex illis, qui dicebant, quod postea ab Eutiche pertinacius & perniciosius assertum est, carnem Christi in Divinitatem mutatam esse, ac proinde nulla imagine describi, aut circumscribi posse*. (4) Id quod animadversum est ab Epiphanio Diacono act. 6. Concilii Nicæni II. (5) ac patet ex ipsius Eusebii epistola ad Constantiam Licinii Imperatoris uxorem. Petenti enim, ut mitteret ad se Christi Salvatoris imaginem, respondet, non posse fieri quod petebat: Quia cum duplici natura constet Christus Dominus, Divina scilicet & humana, neutrius imago exprimi potest: non divina, quam nemo intelligentia consequitur, nedum exprimit penicillo: non humana, cujus mortalitas a gloria divinitatis absorta est. (6) At Eusebius lib. 7. cap. 18. meminit statuæ Christo po-

(1) Gretserus in Syntagmate de imaginibus non manu factis cap. 1. pag. 179. tom. 15. recenset Camuliensem, agitque de ea cap. 12. 13. 14. & 15. Cosmas Diaconus act. 5. Concilii Nicæni II. Œcum. VII. apud Labbeum tom. 7. Conc. pag. 378. & 806. apud Harduinum tom. 4. Conc. pag. 314. & 674. *Invenimus*, inquit, *& codicem hunc in Sceuophylacio venerabilium Oratoriorum Patriarchii, continentem diversorum Martyrum agones: cum his autem & de imagine non manu facta Camuliensium. Porro reciderunt folia, in quibus erant de imaginibus scripta.*

Eamdem imaginem Constantinopolim translatam esse anno Justini II. nono, Christi 574. scribit Cedrenus in Compendio Historiarum pag. 308. *Allata quoque tunc est imago nulla manu effecta Camulianis pago Cappadocis*. Vide Baronium ad annum 574. §. 1.

(2) S. Joannes Damascenus lib. 4. de Fide Orthodoxa cap. 16. *Fertur autem etiam ejusmœli historia quædam: puta, cum Abgarus Edessenorum Rex pictorem misisset, qui Domini exprimeret effigiem, neque id pictor ob splendorem ex ejus vultu emicantem assequi posset; Dominum ipsum admoto divinæ vivificaque faciei suæ pallio imaginem suam in eo depinxisse, quam ad Abgarum misit, ut hoc pacto desiderio ejus faceret satis.*

Gregorius II. in epistola ad Leonem Isauricum apud Labbeum tom. 7. Conc. pag. 14. & Harduinum tom. 4. pag. 6. *Cum Jerosolymis ageret Christus, Abgarus, qui tum temporis dominabatur, & Rex erat Urbis Edessenorum, cum Christi miracula audisset, epistolam scripsit ad Christum, qui manu sua responsum, & sacram gloriosamque faciem suam ad eum misit.*

Hadrianus I. in epistola ad Carolum Magnum pro Synodo Nicæna II. apud Labbeum tom. 7. Conc. pag. 923. & Harduinum tom. 4. pag. 782. *Quod si faciem meam corporaliter cernere cupis: en tibi vultus mei speciem transformatam in linteo dirigo, per quam & desiderii tui fervorem refrigeres, & quod de me audisti, impossibile nequaquam fieri existimes.*

Quod si non constat inter omnes *de ortu hujus imaginis*, ait Constantinus Porphyrogenitus de translatione ejusdem imaginis, *attamen in eo, quod est præcipuum in hac historia, omnes consentiunt, & confitentur ex facie Dominica admirabiliter in linteo fuisse formam expressam: in nonnulla autem rei circumstantia, seu in tempore differunt; quod quidem nihil ladit veritatem, seu prius factum sit, seu posterius*. Exstat Costantini Porphyrogeniti narratio de non manu facta Christi Dei nostri imagine missa ad Abgarum, & ex Edessa Constantinopolim translata apud Surium die 16. Augusti.

(3) Apud Labbeum tom. 7. Conc. pag. 379. & apud Harduinum tom. 4. pag. 315.

(4) Gretserus de imaginibus non manu factis cap. 9. pag. 190. tom. 15. Lege Photii epistolam 144. ad Constantinum Patritium.

(5) Apud Labbeum tom. 7. Conc. pag. 498. & apud Harduinum tom. 4. pag. 410. *Ex his ergo scriptis ejus* (Eusebii) *ostenditur Arii, & comparium ejus dogmata prædicare . . . constat, eos Theopaschitas esse: & qui hujus hæreseos participes sunt, imagines non admittunt, quemadmodum nec impius Severus, & Petrus Cnapheus, & Philoxenus, & omnis, quæ circa eos est polycephalos, & sine capite hydra. Hujus ergo factionis etiam Eusebius existens, sicuti demonstratum est tam ex epistolis, quam ex historicis ejus conscriptis, imaginem Christi tamquam Theopassianus abjicit, & hac pro causa Constantiæ uxori Licinii scribit, non aliquando apud se inventendam imaginem. Quoniam & in ea epistola dicit, quia mutata est incarnata ejus forma in divinitatis ejus naturam.*

(6) Verba ipsa Eusebii ex memorata epistola ad Constantiam Augustam refert Gregorius Episcopus, qui Concilio Nicæno II. interfuit, apud Labbeum tom. 7. Conc. pag. 494. & apud Harduinum tom. 4. pag. 406. *Quia vero*, inquit, *de quadam imagine quasi Christi scripsisti, hanc volens tibi a nobis mitti; quam dicis & qualem hanc, quam petebas Christi imaginem? Utrum veram & incommutabilem, & natura characteres ejus referente a? an*

positæ ab Hæmorrhoissa in Urbe Paneade. Verum: sed ita meminit, ut animum suum imaginibus Christi adversum satis patefaciat: namque subjicit, id fecisse Gentilem fœminam *Gentili quadam consuetudine*. (7) Quod attinet ad secundum, jam dictum est supra, ejus mentionem inveniri in Actis sanctorum Guriæ & Samonæ, qui initio sæculi IV. multo ante Evagrium vixerunt, mortemque pro Christo subiere: quamquam idem Evagrius Procopium citat: meminit igitur ante Evagrium etiam Procopius. Quod si Procopii locus non habetur in digressione lib. 4. de bello Gothico cap. 14. ubi miracula nonnulla obsidionis Edessenæ commemoratur, dici debet, eum alibi ea de re scripsisse. Non enim Evagrius suæ assertionis auctorem citasset Procopium scriptorem suæ ferme ætatis, nisi legisset in scriptis ejus id, quod afferebat. Insuper Casaubonus ipse, quem ducem sequuntur imaginis Christi Edessenæ oppugnatores, Exercitat. 13. §. 31. (Pag. 258) fatetur, Procopii librum secundum rerum Persarum mutilum esse, & *finem* Edessenæ *obsidionis hodie desiderari*. Quidni igitur mutilus sit etiam liber quartus Goticorum, & mentio illius imaginis desideretur? Nam quod addunt, Gregorium II. Ioannem Damascenum, & Concilium Nicænum II. meminisse tantum imaginis Christi Edessenæ, nullam autem rationem rei probandæ causa attulisse, id nullo negotio excluditur. Non enim necessum est in historia probare singula facta rationibus Dialecticorum more conclusis, præsertim si nota sint Traditione majorum, cujusmodi erat Christi imago Edessena. Vides hinc adversariorum argumenta infirma esse ad probabilis hujus historiæ fidem penitus convellendam. (8)

4. Cedo nunc hujus imaginis historiam?

R. Cum Abgarus Christi imaginem suscepisset eo honore, quo profequi par erat munus ejus, quem ut Deum colebat, auro ornatam supra Urbis suæ Edessæ portam exponi jussit, ut ingredientibus simul & egredientibus spectaculo esset, & venerationi, sub eaque figi auream laminam his incisam litteris: *Christe Deus, qui in te sperat, a spe non excidit*. (9) Ex inscriptione hac orta fides Edessenorum, numquam futurum, ut Urbs sua ab hostibus caperetur: de qua fide meminere Comes Darius, & S. Ephræm, qui quidem existimavit, postrema verba epistolæ Christi ad Abgarum significare, patrocinium Urbis Edessæ in perpetuum a Christo susceptum. (10) Sed Evagrius lib. 4. Hist. Eccl. cap. 27. recte monet, *ea, quæ a Fidelibus jactabantur, Edessam numquam in potestatem hostium venturam esse, non legi in ea Epistola, quam Christus Deus noster ad Abgarum misit, ut studiosi colligere possunt ex historia Eusebii Pamphili, qui Epistolam illam iisdem plane verbis Operi suo inseruit*. (11) Traditio hæc quam-

an istam, quam propter nos suscepit, servi formæ schemate circumamictus? Sed de forma quidem Dei nec ipse arbitror te quærere, semel ab ipso edoctam, quoniam neque Patrem quis novit, nisi Filius, neque ipsum Filium novit quis aliquando digne, nisi solus Pater qui eum genuit. Et post aliqua. Sed utique servi formæ imaginem quæris, & corpusculi, quo amictus est propter nos. Sed & id gloria divinitatis temperatum didicimus, & absorptum esse mortale a vita. Et post pauca. Quis ergo hujusmodi dignitatis & gloriæ vibrantes & præfulgentes splendores exarare potuisset mortuis & inanimatis coloribus & scripturis umbraticis? quandoquidem nec aspicere in eum in monte egregii sustinuere discipuli, qui etiam cecidere in faciem, importabile quod sibi visum fuerat confitentes. Integram Eusebii epistolam ex Codice Regio exhibet Joannes Boivin in Annotationibus ad Nicephorum Gregoram lib. 19. pag. 65. & 66. editionis Venetæ.

(7) Integrum Eusebii locum habes superiore capite XVIII. Interrogat. 2.

(8) Veteres criminationes, quibus in Edessenam Imaginem usus est Hyacinthus Serry exercitatione 47. §. 9. secutus Casaubonum exercitat. 13. §. 31. luculenter confutavit Augustinus Calcaginus de imagine Edessena, observatione 2. & 3. atque ante hunc Jacobus Gretserus in Syntagmate de Imaginibus non manu factis cap. 9. pag. 189. Quod Syntagma exstat etiam cum Codino de Officiis magnæ Ecclesiæ pag. 249. editionis Venetæ. Quod autem memoratus Theologus Serry in Animadversionibus Anticriticis cap. 10. queritur, me illi *calumniam impingere, dum illum Casauboni in criminanda Edessena Christi Servatoris imagine succedaneum, & pedissequum dicito*, id obligat fidem meam, ut alterum cum altero conferendo, æquissimo legentium judicio miram utriusque concordiam fidelissime exponam. Dicit igitur Casaubonus exercitat. 13. §. 31. pag. 257. *Historiam de imagine a Christo expressa, & ad Abgarum missa, falsam esse & commentitiam*. Dicit Serry exercitat. 47. §. 9. pag. 165. confictam esse a Græcis fabularum avidissimis media ætate. *Alterum* (Christum videlicet expressam linteo imaginem suam ad Abgarum illius cupidissimum transmisisse) *nulla veterum auctoritate nititur; sed a Græcis fabularum avidissimis media ætate confictum est, ab Evagrio scilicet lib. 4. Histor. cap. 26. & Joanne Damasceno lib. 4. de Fide cap. 17. quibus secutis inde temporibus adstipulatus est Nicephorus Callistus, qui & fabellam novis pigmentis obduxit, lib. 2. Histor. cap. 7.*

Pergit Casaubonus: *Primus omnium, qui fecit illius mentionem, est, opinor, Evagrius, scriptor a fabulosis narrationibus, ut res arguit, non nimis alienus*: & paulo post: *Meminit ejusdem & Joannes Damascenus de Fide Orthodoxa lib. 4. cap. 17.* Serry non opinatur, sed asserit, *a Græcis fabularum avidissimis media ætate confictam esse, ab Evagrio scilicet lib. 4. Histor. cap. 26. & Joanne Damasceno lib. 4. de Fide cap. 17.*

Casaubonum, ut commentitiam putet, *movet silentium Eusebii, qui post epistolam a Christo missam ad Abgarum, nullum inter illos commercium intercessisse ostendit*. Serry quoque *nenias ac fabellis* ab Evagrio, S. Joanne Damasceno, ac Nicephoro memoratis *Eusebii Cæsariensis silentium opponit*.

Casaubonus, *Concilium Nicænum secundum*, inquit, *si inter tot faceta argumenta, & puridas fabellas, quæ in Actis ejus leguntur, imaginem refert, nihil hoc ad rem: nullum enim argumentum inibi afferitur, quo rei veritas probetur*. Serry: *Haud me fugit, transmissæ hujus a Christo Domino ad Abgarum prodigialis imaginis mentionem fieri actione quinta Septimæ Synodi Œcumenicæ*, Nicænæ secundæ. *Sed nec illud ignotum, falsa & apocrypha documenta non pauca Septimæ Synodi actis fuisse inserta pro tuenda sacrarum imaginum causa, quæ spongiæ Eruditorum omnium judicio egeant*.

Quæ cum ita sint, sequitur primo, omnia Hyacintho Serry *hac in causa cum Casaubono fuisse communia*: sequitur deinde, eumdem Serry non fecisse *Imaginis hujus historiam dubiam duntaxat*, sed commentitiam ac fabulosam: sequitur tandem, me ad neutrius judicium accedere, cum affirmantem opinionem de Edessena Christi Domini imagine probabilem voco, & adversariorum argumenta minus firma ad ejus fidem penitus convellendam esse ostendo.

(9) Tradit hæc Constantinus Porphyrogenitus in narratione de non manu facta Christi imagine Edessena apud Surium die 16. Augusti.

(10) Comes Darius epist. 230. alias 263. inter epistolas D. Augustini. I. 5. *Affuit Deus Regi, sanatus est, & amplificato petitionis munere per epistolam non modo salutem ut supplici, sed etiam securitatem ut Regi transmisit*.

S. Ephræm in Testamento pag. 292. tom. 3. *Cujus* (Abgari) *fidem admiratus Dominus mittens eo per nuntios, perpetuo civitati illi benedixit firmans ipsius fundamenta: benedictio illa inhabitans in ea permanebit, donec Sanctus e Cælo apparebit Jesus Christus filius Dei, & Deus ex Deo*. Lege Augustinum Calcaginum observatione 8. de imagine Edessena.

(11) Historiæ Ecclesiasticæ lib. 1. cap. 13. Vide nostram Historiam Apostolicam in Vita S. Thomæ, Interrogat. 10.

quamvis falsa ad sextum usque sæculum viguit (Evagrius loc. cit.), & ad ipsius Chosroes I. Persarum Regis aures pervenit, qui re intellecta Edessam obsidere constituit, ut ostenderet, vanam esse opinionem illam, Edessenos invictos fore. Sed pravum consilium in ipsius caput recidit. Nam cum Edessam præsidio imaginis Christi validam & munitam frustra tentasset, & exercitus partem amisisset, domum cum ignominia reverti coactus est. Edessæ fuit imago hæc usque ad medium sæculum X. & annum Christi 944. quo anno ab Edessenis Imperatori Constantino VIII. tradita Constantinopolim translata est, (12) & *in Phari Templo*, ut ait Constantinus Porphyrogenitus, *reposita ad gloriam Fidelium, & custodiam Imperatorum, & ad tutelam totius Civitatis & status Christianorum* (Apud Surium die 16. Augusti & apud Bar. ad an. 994. §. 14.). Translationis dies, qui fuit sextus decimus Augusti, quotannis deinde à Græcis rite celebratus. (13) Tandem singulari Dei providentia factum est, ut Romam Christianæ religionis sedem ac domicilium perferretur, *ubi hactenus colitur in titulo S. Silvestri*, ut ait Baronius (§. 15.), qui tamen nec tempus translationis notat, nec occasionem. Augustinus Justinianus lib. 4. Annal. Reip. Genuens. ad annum 1384. refert, delatam in Italiam ab Leonardo de Montaldo Genuensium Duce, ei dono datam ab Imperatore Constantinopoleos.

5. Secundam imaginem qua occasione Christus Veronicæ sudario impressit?

℟. *Habet Christiana traditio*, (14) quamdam fœminam Veronicam nomine præbuisse Christo eunti ad Crucem sudarium, seu lineum capitis sui velamen, quo sudorem & sanguinem e vultu manantem abstergeret, abstergentemque Christum in eo vultus sui imaginem expressisse. (15) Paulo aliter narrant scriptores duo sæculi duodecimi apud Mabillonium tom. 1. (Pag. 88.) Musei Italici. Referunt enim tamquam acceptum a majoribus, imaginem illam expressam a Christo nocte, quæ mortem ejus præcessit, in horto Getsemani, *quando sudor ejus factus est sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram*.

6. De hac imagine est ne memoria oppido antiqua?

℟. Omnium antiquissima est, quod quidem invenerim, S. Methodii Tyriorum Episcopi, qui exitu sæculi III. floruit. De ea enim memorat apud Marianum Scotum lib. 2. Chronicorum, ad annum Christi 39. (Pag. 550.) Petrus quoque Monachus Cassinensis, qui anno 1140. cessit e vita, in libro MS. de locis sanctis apud Mabillonium tom. 1. (Pag. 88.) Musei Italici de eadem imagine mentionem facit. Aliorum Scriptorum & Pontificum testimonia, quæ sunt apud Gretserum in syntagmate de imaginibus non manu factis cap. 17. & apud Augustinum Calcagninum de imagine Edessena observat. 27. recitare nihil attinet: quandoquidem ipsa *effigies Christi, quam Veronicæ in Sudario dedisse, traditio est, etiamnum Romæ exstat, tanta in veneratione, ut de illa dubitare posthac, non modo miracula non permittant, sed nec aspectus ipse*. (16)

7. Sunt ne qui rejiciant imaginem hanc?

℟. Rejicit Hiacynthus Serry exercitat. 54. §. 4. Negat enim ullam in iis mulieribus, quæ Christum comitarentur, *Veronicam* nomine exititisse, totamque ejus facti historiam his verbis infirmat. *Silentium facti hujus altissimum est, non modo in Evangelio, verum etiam apud omnes Ecclesiæ Patres, veteresque Historiæ Ecclesiasticæ Tractatores, imo & apud omnes mediæ ætatis Scriptores. Primus omnium eam nobis Historiam prodidit Marianus Scotus in Chronico, Auctor lubricæ fidei, eruditionis exiguæ, recentis ætatis; quippe qui cadente duntaxat undecimo sæculo scripsit. Laudat ille quidem Methodium quemdam, ex quo suam illam Historiam hauserit: at quis ille, cujusve ætatis fuerit, ignoratur. Certe non fuisse illum Magnum Methodium Tyriorum Episcopum, res illa probat vel maxime, quod nihil hujusmodi in ejus scriptis legere sit: fabulasque ex suo illo Methodio venditet Scotus, quas notæ Sanctitatis, & eruditionis Episcopo nemo tribuerit.* (17)

8. *Al-*

(12) Curopalata apud Baronium ad an. 944. §. 5. *Cum vero Romanorum copiis Edessa obsideretur, Edesseni malis obsidionis graviter oppressi Legatos ad Imperatorem miserunt, petentes, ut exercitus ab obsidione recederet; seque polliciti sunt pretium daturos sanctam Christi effigiem. Soluta igitur obsidione, tradita est imago, & ad regiam Urbem perducta, eam excipiente Imperatore cum splendido atque decenti satellitio per Regii cubiculi præfectum Theophanem.*

(13) In eorum Menologio ad memoratum diem 16. Augusti ita legitur: *Commemoratio formæ non manu factæ Domini & Dei Salvatoris nostri Jesu Christi ex Urbe Edessa egressæ, in hanc a Deo servatam & regiam Urbem deportatæ*: In Menæo autem ita; *Reportatio ex Edessa non manu factæ imaginis Domini nostri Jesu Christi, sive sancti Mantilis*. Apud Gretserum in Syntagmate de imaginibus non manu factis cap. 11. pag. 196. tom. 15.

(14) Bollandus die 4. Februarii pag. 449. §. 1. num. 1.

(15) *Hæc de Sudario a Christo sanctæ Veronicæ tradito apud Christianos Orthodoxos indubitata sunt, & a Jacobo Gretsero nostro tractatu de Imaginibus non manu factis, aliisque contra rabiem hæreticorum hujus temporis propugnata*. Bollandus 4. Februarii pag. 450. §. 1. num. 4.

Mabillonio, Tillemontio, Papebrochio, & Natali Alexandro *Veronicæ* nomen ortum videtur ex vocabulis duobus *Vera Icon*, hoc est *vera imago*. Vide Lambertinum De Serv. Dei Beatif. & Beat. Canoniz. lib. 4. part. 2. cap. 31. num. 14.

(16) Jacobus Pamelius in Apologeticum Tertulliani cap. 12. num. 184. pag. 93.

Bzovius ad an. 1216. §. 17. *In veneratione apud fideles semper fuisse, constans fama est* Methodio, Sigeberto, Mariano Scoto, Constantino Porphyrogenito in oratione apud Lippomanum tom. 6. Jacobo Philippo Bergomate, Polydoro Vigilio, Mutio Justinopolitano, Petro Galesio, Daniele Mallonio, Viguerio, Chriliano Adricomio, Matthæo Spembergem, & *præsertim in Ecclesia Ambrosiana in Officio divino in lectionibus, ut fertur, a S. Ambrosio scriptis*.

(17) Idem subjicit: *Tota retro antiquitate* Veronicæ *nomen ignotum est. Unde & illi ipsi, qui primi Historiam hanc retulere sæculo duodecimo, piam illam, religiosamque mulierem, alii quidem* Venicem, *alii* Veronicem, *nonnulli* Berenicem *appellant: unde postmodum per depravationem* Veronica *dicta est. Depravationem illam nominis aliunde natam existimant viri eruditi, quibus assentior maxime: quod nimirum, ut primum pingi cœpit pia mulier Christi faciem sudario impressam manibus gestans,* Veronica *dicta sit facies ipsa sudario impressa:* Veronica *enim idem Græce sonat, ac* vera imago: *ignari autem, quorum infinitus est numerus,* Veronicam *nomen esse existimarunt non imaginis sudario impressæ, sed mulieris gestantis imaginem. Hinc orta* Sancta Veronica, *quæ numquam in Cœlo, imo & numquam sub Cœlo fuit, quamvis in nonnullis Martyrologiis locum invenerit.*

Hæc aperte ostendunt id, quod ego jam dixi ab eo negari, non *in incerto duntaxat relinqui*, ut contendit in

8. Allatæ rationes quomodo confutantur?

℟. Primam jam confutavit Gretserus lib. 1. de Cruce cap. 97. disputans contra Calvinum his verbis: *Quanta Calvini cæcitas & stupiditas est hunc in modum argumentari*: Evangelistæ de Veronica & imagine Christi in linteo delineata nihil memoriæ prodiderunt: igitur quod de hac re traditur, & creditur jam ab antiquis temporibus, falsum est & commentitium: *Quanta, inquam, cæcitas est, hujusmodi argumento adversarios velle premere, cum Evangelista Joannes* (Cap. XXI. 25.) *elata voce clamet, multa alia superesse, quæ fecerit Jesus, quæque si litteris mandarentur, non tantum quatuor Evangelistarum voluminibus, sed ne longe pluribus quidem includi, & comprehendi possent!* Eamdem rationem refellit etiam in Syntagmate de Imaginibus non manu factis cap. 16. (Pag. 201. tom. 15.) adversus Calvini affectam Hospinianum hoc modo: *Respondeo, sanctum Lucam generatim ita loqui cap. 23.* Sequebatur autem eum multa turba populi, & mulierum, quæ plangebant, & lamentabantur eum. *An ex hac turba mulierum flentium & lamentantium ulla nominatim designatur? Nulla prorsus: ita ut nihil prorsus caussæ sit, cur Veronica ab hac innominata turba excludatur. Sanctus Matthæus cap. 27. ita scribit*: Erant autem ibi mulieres multæ a longe, quæ secutæ erant Jesum a Galilæa, ministrantes ei, inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi, & Joseph mater, & mater filiorum Zebedæi. *Aliquot hic nominatim exprimuntur, & tamen multæ fuerunt: cur inter has multas non potest esse Veronica?* ? (18] Idem Gretserus in eodem Syntagmate cap. 9. confutavit etiam secundam, allatam a Casaubono viro pariter Heterodoxo, rejiciente paullo ante memoratam imaginem Christi Edessenam, quod sancti Patres nihil de ea loquerentur: *Futilis objectio*, inquit (Pag. 191.), *quasi vero plurium auctorum monumenta non perierint*. Tertia ratio propria est ipsius Hiacynthi Serry. Negat enim, Methodium, quem laudat Scotus, esse illam Magnum Methodium Tyri Episcopum: *quod nihil hujusmodi in ipsius scriptis legere sit*, (19) Sed hæc quoque facili negotio labefactatur. Nam & auctores præstantissimi (20) ajunt constanter, quod Serry negat; & ex eo, quod in Methodii scriptis nihil de imagine Veronicæ legatur, concludi quidquam non potest, quandoquidem nunc supersunt tantum fragmenta aliqua, ut docet Gulielmus Cave in Historia Litteraria (Pag. 96.), & Casimirus Oudinus in Commentario de Scriptoribus Ecclesiasticis. (Pag. 301. tom. 1.) (21) Nec illud omnino concedendum, *primum omnium eam nobis historiam prodidisse Marianum Scotum in Chronico*, quandoquidem meminit de ea Constantinus Porphyrogenitus, qui integro amplius sæculo vixit ante Marianum Scotum. (22) Multo autem minus illud concedendum est, eumdem Marianum Scotum esse auctorem *lubricæ fidei, eruditionis exiguæ*. Etenim a Trithemio dicitur *vir in di-*

in Animadversionibus Anticriticis cap. 11. in piis illis, religiosisque mulieribus, quæ Christum ad supplicii locum comitabantur, ullam fuisse *Veronicam* nomine, ideoque Historiam illam totam rejici, qua dicitur Christus proficiscens ad mortem, impressam sudario *Veronicæ* vultus sui imaginem eidem *Veronicæ* tradidisse.

(18) Duplex est *negativi* argumenti genus: alterum *pure negativum*, alterum, quod *positivi* aliquid habet admixtum. Argumentum *pure negativum* est, si E. G. dicatur: *Nemo ante Martinum Polonum sæculi XIII. scriptorem meminit Joannæ Papissæ, quæ sæculo IX. vixerit: ergo hæc fabula emersit ævo Martini Poloni*. Argumentum vero *negativum cum positivo mixtum* est, si dicatur: *Nemo ante Martinum Polonum meminit Joannæ Papissæ, omnesque auctores æquales, suppares, & posteriores usque ad Martinum Polonum statim post Leonem IV. statuunt Benedictum III. non vero Joannam: ergo hoc monstrum antiquius non est Martino Polono*. Atque ex hoc quidem posteriore argumentandi genere concludi aliquid potest, ex illo priore non potest. Siquidem *ne in praxi argumenta mere negativi fallamur, necessum est, nedum singulos evolvisse scriptores, ex quorum silentio tale argumentum eruitur, sed insuper nullatenus ambigere, num aliqui nobis desint, qui fuerint ipsis contemporanei. Contingere namque potest, quod Auctor, cujus scripta ad nos usque minime devenerint, rei alicujus mentionem fecerit, quæ tamen a cæteris fuerit prætermissa. Præterea manifesta quadam ratione certi simus oportet, quod nihil de iis, quæ evenerunt in materia, de qua agitur, Scriptorum illius ævi, qui nobis supersunt, solertiam prætierit*. At quis est, quantumvis eruditus, cui hæc omnia cognita sint? Ita docent Joannes Mabillonius de studiis Monasticis part. 2. cap. 13. Justus Fontaninus de Corona Ferrea Longobardorum cap. 8. & Honoratus a S. Maria tom. 1. Animadversionum in regulas, & usum Critices dissertat. 3. art. 2. Itaque ex argumento Hyacinthi Serry parum, atque adeo nihil efficitur, cum sit *pure negativum*. Ideo enim rejicit Veronicæ imaginis historiam, quod *silentium facti hujus altissimum est, non modo in Evangelio, verum etiam apud omnes Ecclesiæ Patres, veteresque Historiæ Ecclesiasticæ Tractatores, imo & apud omnes mediæ ætatis Scriptores*. Lege Disputationem nostram 14. & 18. ex iis, quas scripsimus ad Vitas Pontificum Romanorum.

(19) Miror, eumdem Serry in Animadversionibus Anticriticis cap. 11. tantopere obstupescere, quod *hanc rejicienda Scoticæ narrationis rationem, ejus propriam esse* dixerim. Cujus enim illam esse putarem, cum ille nominatim appellet neminem, unde accepit? Utinam nominasset Scriptores omnes, quicumque aliquam symbolam contulerunt, eorumque sententiam posuisset fide integra. Jam nulla esset causa, cur ego illi tribuerem aliquando, quod suum non est, nulla, cur ille toties de me quereretur, aliis intactis & inultis se unum refelli.

(20) *Methodius Olympi & Pataræ maritimarum Lyciæ urbium, ac postea Tyri Episcopus in Chalcide Græciæ martyrio coronatus . . . in aliquo opusculo historiam imaginis Christi a Veronicæ velo exceptæ, ac Romam delatæ exposuit*. Henschenius apud Bollandum 4. Februarii pag. 450. num. 6. Baronius ad an. 34. §. 138. Gretserus de Imaginibus non manu factis cap. 16. Cornelius a Lapide in Matth. cap. XXVII. 32. Simon Majolus in Historia totius Orbis, omniumque temporum pro defensione sanctarum imaginum cent. 1. Quaresmius in Elucidatione Historica, Theologica, & Morali Terræ Sanctæ lib. 4. cap. 14. & Honoratus a S. Maria tom. 2. Animadversionum in regulas & usum Critices lib. 4. dissertat. 8. art. 1. qui quidem opinionem suam roborat conjectura hac. Inter scriptores Ecclesiasticos, referente Gulielmo Cave in Historia Litteraria, Methodii tres reperiuntur. Unus Monachus Constantinopolitanus, qui medio circiter sæculo tertio decimo floruit, ex quo nihil excerpere potuit Marianus Scotus sæculi undecimi Historicus. Alius Patriarcha Constantinopolitanus, qui medio ferme sæculo nono obiit, ex quo hausisse Marianum Scotum ea, quæ memorat de Veronica, credendum non est. Nulla enim hujus rei mentio invenitur in ejus operibus, quæ supersunt omnia. Tertius est S. Methodius Tyriorum Episcopus, cujus fragmenta aliqua nobis servarunt scriptores, qui postea floruerunt. Potuit igitur etiam Marianus Scotus, quemadmodum alii alia, ex ejusdem Methodii scriptis testimonium sumere de Veronica.

(21) Honoratus a S. Maria tom. 2. Animadversionum in regulas & usum Critices lib. 4. dissertat. 8. art. 1. pag. 588. & 589. *Tillemontius conatur infirmare hoc* (Methodii) *testimonium asserens*, hoc esse injuriosum huic Sancto martyri, ei attribuere fabulas, quas Marianus Scotus ex S. Methodio memorat. Ad id cognoscendum satis esse, *admit*, locum ipsum legere. *Quamquam ego hanc narrationem non defendo, id tamen animadverto, Tillemontium rationem facilem invenisse, qua se ab auctoritate, qua implicabatur, expediret, ac necessitatem afferendæ probationis effugeret*.

(22) Apud Honoratum a Sancta Maria tom. 2. Animadversionum in regulas & usum Critices lib. 4. dissertat. 8. art. 1. pag. 590.

divinis Scripturis eruditus, & sæcularium scripturarum non ignarus, historiographus & computista insignis : a Sigeberto commendatur, *quod scripserit Chronicam a nativitate Christi usque ad annum nati Christi millesimum octogesimum secundum mira subtiliate ostendens errorem priorum Chronographorum ita ponentium nativitatem Christi, ut annus passionis ejus non concordet veritati Evangelicæ* : & a Vossio ipso fide dignus habetur, & in eo valde utilis, *quod, cum suo ævo meliores habuerit codices, quam hodie superstint, non pauca ex eo in Eusebio, Cassiodoro, atque item Beda possunt emendari*. (23)

9. Quando Romam translata est?

℟. Tempore Tiberii Imperatoris imago Veronicæ sudario impressa Romam translata est. Nam S. Methodius, quem supra nominavi, apud Marianum Scotum ad an. Ch. 39. narrat, Tiberium, auditis miraculis, quæ a Christo in Judæa perpetrabantur, legatos ad eum misisse orantes, ut Romam veniens molestissimum morbi genus, quo Imperator afflictabatur, depelleret. Jerosolymam cum pervenissent, eos didicisse, Christum a Pilato jam morti addictum, sed ad vitam, ex qua moriens decesserat, rediisse, ejusque imaginem servari a matrona quadam, cui *Veronicæ* nomen. Hanc ab iis conventam, & Romam ad Imperatorem adductam, qui, Christo per illam imaginem virtutem & præsentiam suam declarante, a lepra sanatus est. Petrus etiam Monachus Cassinensis in libro MS. de locis sanctis apud Mabillonium tom. 1. [Pag.88.] Musei Italici ita scribit : *Sudarium vero, cum quo Christus faciem suam extersit, quod ab aliis* Veronica *dicitur, tempore Tiberii Cesaris Romam delatum est*. Præterea hujus imaginis sub Tiberio Romam translatæ historia continetur etiam in libello MS. qui referente Baronio ad an. 34. §. 138. *asservatur in Vaticana Bibliotheca*. Imago autem hæc *Veronica* dicta, nunc in Æde S. Petri religiose custoditur.

10. Quid demum narras de sacra Sindone?

℟. Mos erat apud Hebræos, mortuos sindone involutos & fasciis ligatos sepelire. Id patet ex historia Lazari, quam refert S. Joannes Cap. XI. 44. *Prodiit, qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus institis, & facies illius sudario erat ligata*. Isto prorsus modo Christum sepelierunt Josephus ab Arimathæa, & Nicodemus. De Josepho ita narrat Matthæus cap. XXVII. 59. *Et accepto corpore, involvit illud in sindone munda* : de utroque Joannes cap. XIX. 40. *Acceperunt corpus Jesu, & ligaverunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Judæis sepelire*. Hinc Petrus post Christi resurrectionem ingressus sepulcrum, ut ait idem Joannes cap. XX. 6. 7. *vidit linteamina posita* (nimirum sindonem, & fascias) *& sudarium, quod fuerat super caput ejus*. Itaque Sindon, lineum involucrum corporis Christi, imaginem ejusdem corporis exhibet partim sanguine, partim liquore aromatum & unguentorum, quibus pollinctum fuerat, expressam. Lini, ex quo constat, materies satis crassa apparet. Longa fertur pedes duodecim, & tres lata. Ejus media pars ita substrata fuit Christi corpori superimposito, ut reliqua a capite ad pedes rejecta totum corpus contegeret. Jerosolymis diu custodita, inde Camberiacum in Sabaudia delata est, & in sacello magnificentissime extructo posita, atque inde demum translata Augustam Taurinorum, [24] ubi nunc magna Fidelium pietate colitur. Sindonem hanc ipsissimam esse, in qua Christus Dominus involutus fuit, testantur Pontifices summi Paulus II. Sixtus IV. Julius II. & Clemens VII. Et quidem Sixtus IV. anno 1480. decrevit, sacelli honore decorandam, & *in quodam tractatu, quem composuit de ipso sanguine, affirmat*, in ea *ipsius Jesu Christi verum sanguinem & imaginem conspici*, ut est in diplomate Julii II. apud Raynaldum ad an. 1506. §. 44. Ipse autem Julius II. decessoris sui sententiam confirmans statuit, quemadmodum Crucem, *in qua Christus pependit*, ita *ipsam Sindonem, in qua ipse Dominus noster Jesus Christus in monumento positus involutus fuit . . . . in qua reliquiæ humanitatis Christi, quam divinitas sibi copulaverat, videlicet ipsius veri sanguinis, ut præfertur, manifeste conspiciuntur, venerari & adorari debere*. Quod præstitit etiam Clemens VII. ut legitur apud memoratum Raynaldum ad an. 1533. §. 62. mandans Ludovico S. Cæsarei Presbytero Cardinali Apostolicæ Sedis Legato de latere, ut diligenter curaret, sacram Sindonem ab incendio servatam *loco congruenti & honesto recondi, & cum debita veneratione teneri & custodiri*. Horum tamen Pontificum auctoritatem nihil verentur hæretici, & qui sequuntur hæreticos. (25)

C A P. XX.

De scriptis & dictis Christi.

1. Numquid scripsit Christus?

℟. S. Augustinus lib. 1. de consensu Evangelistarum cap. 7. §. 11. *Sed illud prius discutiendum est*, inquit, *quod solet nonnullos movere, cur ipse Dominus nihil scripserit, ut aliis de illo scribentibus necesse sit credere*. Cap. 9. & 10. alia in hanc rem subjungit, quæ D. Thomas 3. part. quæst. 42. art. 4. ita coarctat : *Aliquos Gentiles existimasse, Christum quosdam libros scripsisse continentes quædam magica, quibus miracula faciebat, quæ disciplinæ Christianæ condemnat. Et illi tamen, qui Christi libros tales se legisse affirmant, nulla talia faciunt, qualia illum libris talibus fecisse mirantur. Divino enim judicio sic errant, ut eosdem libros ad Petrum & Paulum dicant tamquam epistolari titulo prænotatos, eo quod in pluribus locis simul eos cum Christo pictos viderunt. Nec mirum, si a pingentibus fingentes decepti sunt : toto enim tempore, quo Christus in carne mortali cum suis discipulis vixit, nondum erat Paulus discipulus ejus*.

2. *Quid*

(23) Sigebertus de Scriptoribus Ecclesiasticis cap. 159. Trithemius pariter de Scriptoribus Ecclesiasticis cap. 340. Exstat uterque in Bibliotheca Ecclesiastica Joannis Alberii Fabricii. Vossius de Historicis Latinis lib. 2. cap. 47.

(24) Translatio facta est anno 1578. jussu Ducis Emanuelis Philiberti. Is enim cognito, S. Carolum Borromæum Archiepiscopum Mediolanensem decrevisse pedibus conferre se Camberiacum ad honorem habendum sacræ Sindoni, mandavit illam transferri Taurinum, ut laborem itineris minueret sancto viro. Formam itineris accurate descripsit Joannes Petrus Jussanus S. Caroli familiaris in ejus vita lib. 5. cap. 5.

(25) Joannes Jacobus Chifletius de linteis sepulcralibus Christi cap. 25. pag. 147. secutus Pingonium existimat, *in Sindone Allobrogica*, seu Taurinensi, *non fuisse involutum Christi corpus in sepulcro, sed tantum ante pollinctura ex quo e Cruce refixum est*.

2. Quid igitur sentis de epistola, quæ fertur a Christo ad Abgarum missa?

℟. Eam re vera a Christo Domino scriptam esse, nec ab Augustino verbis recitatis tamquam suppositititiam excludi (Bar. ad an. 31. §. 60. ad an. 43. §. 18.]. Etenim Augustinus non negat, Christum scripsisse aliquid familiariter, & per litteras interrogatum respondisse ; sed affirmat illud unum, nihil scripsisse, quo gesta & doctrinam suam posteris traderet atque explicaret. Nititur interpretatio hæc testimonio D. Hieronymi, qui in cap. 44. [Pag. 478.] Ezechielis affirmat quidem ; *Salvatorem nullum volumen doctrinæ suæ proprium dereliquisse, quod in plerisque Apocryphorum deliramenta confingunt* ; nullo autem modo inficiatur, epistolas, si quando opus esset, ab eo scriptas fuisse. (1)

3. Evangelistæ memorant ne de aliqua scriptione Christi?

℟. Unus Joannes narrans historiam mulieris adulteræ memorat, Christum bis scripsisse in terra [Cap. VIII. 6. 8.). *Jesus autem inclinans se deorsum digito scribebat in terra*. Et paucis interjectis : *Iterum se inclinans scribebat in terra*. (2) Quid autem scripserit, non licet pro certo affirmare. S. Hieronymus lib. 2. contra Pelagianos cap. 6. (Pag. 580.) existimat, scripsisse *eorum, qui accusabant, & omnium peccata mortalium, secundum quod scriptum est in Propheta* (Jer. XVII. 13.) Relinquentes autem te in terra scribentur. S. Ambrosius epist. 25. §. 4. [Pag. 893.] *Quid*, ait, *scribebat, nisi illud propheticum* : Terra terra scribe hos viros abdicatos? Et epist. 26. §. 13. (Pag. 896.) censet, scripsisse verba hæc : *Festucam, quæ in oculo est fratris tui, vides ; trabem autem, quæ in oculo tuo est, non vides*. Sed alii alia opinantur. [3]

4. Est ne aliquod Christi dictum, quod reperiatur in aliis Canonicis libris, quam in Evangeliis?

℟. Est hoc unum, quod Paulus apud Lucam in Actis Apostolorum Cap. XX. 35. recitat : *Beatius est magis dare, quam accipere. Melius enim est habere, quam egere*, ut addit S. Augustinus lib. 2. contra Maximinum cap. 14. §. 7. Cæterum idem Paulus epist. 1. ad Corinthios cap. XI. 24. 25. nonnulla Christi verba ad institutionem Eucharistiæ pertinentia refert, quæ apud Evangelistas non reperiuntur.

Serry Tom. III.

5. Sunt ne etiam apud sanctos Patres dicta aliqua Christi haud Evangelica?

℟. Sunt hæc : apud S. Clementem Romanum epist. II. ad Corinthios cap. 4. *Si fueritis mecum congregati in sinu meo, & non feceritis mandata mea, abjiciam vos, & dicam vobis : discedite a me, nescio vos, unde estis, operarii iniquitatis* : Item cap. 12. *Interrogatus a quodam ipse Dominus, quando venturum esset regnum ejus, dixit* : Cum duo erunt unum, & quod foris ut quod intus, & masculum cum fœmina neque mas neque fœmina : (4) apud S. Irenæum lib. I. adversus hæreses cap. 17. *Sæpius concupivi audire unum ex sermonibus istis, & non habui, qui diceret mihi* : apud S. Justinum in Dialogo cum Tryphone Judæo §. 47. (Pag. 143.) *In quibus vos deprehendero, in his & judicabo* : apud S. Clementem Alexandrinum lib. 1. Strom. pag. 346. *Petite magna, & parva vobis adjicientur*. (5) apud Origenem commentariis in Matthæum pag. 308. *Propter infirmos infirmus fui, & propter esurientes esurii, & propter sitientes sitii* : apud S. Hieronymum extrema epistola ad Minervium & Alexandrum : *Estote probati nummularii*. (6) Præterea iidem, atque alii veteres Patres alia Christi dicta referunt, ex Apocryphis Evangeliis secundum Hebræos, & secundum Ægyptios desumpta, quæ in unum collegit Joannes Ernestus Grabius tom. 1. Spicilegii pag. 25. & Joannes Albertus Fabricius in Codice Apocrypho Novi Testamenti part. 1. pag. 321.

(1) Vide Historiam nostram Apostolicam in S. Thoma Interrogatione 11. & sequentib. ubi probatum est, veram esse Epistolam a Christo ad Abgarum scriptam, & responsum argumentis adversariorum. Vide insuper Joannis Alberti Fabricii Codicem Apocryphum Novi Testamenti pag. 303. ubi agit *descriptis, quæ ad Jesum Christum Salvatorem nostrum tamquam auctorem relata sunt*.

(2) Synopsis Criticorum in locum citatum Joannis pag. 1249. Scribebat in terra) *In pulvere in pavimento Templi characteres non permanentes formans, sed superficie tenus delineans*.

(3) Sixtus Senensis lib. 2. Bibliothecæ Sanctæ pag. 125. *Beda putat, eum semel atque iterum scripsisse eamdem illam sententiam, quam tunc ore protulerat, nempe*, Qui sine peccato est, primus in eam lapidem mittat, *ac si diceret*, Puniatur, sed non a prævaricatoribus Legis. *Haymo existimat, eum notas quasdam in solo delineasse, quibus quisque accusantium suis oculis propria conspiciebat scelera, & menti objecta cernebat. Euthymius, qui solus de Græcis mulieris adulteræ historiam explanavit, nihil arbitratur scriptum a Christo, sed duntaxat ab eo simulatum scriptionis gestum & actionem, quod frequenter facere solent, qui respondere nolunt importuna indignaque rogantibus. Cognita enim illorum machinatione, fingebat, se in terra scribere, nec his attendere, quæ dicebantur, ut, dum ipse in eos non respiceret, erubescerent levius redarguti, utque ita in scribendo occupato, liceret eis sensim abscedere, antequam manifestius condemnarentur. Nam sua summa benignitate etiam ipsis parcebat*.

(4) Idem S. Clemens statim addit : *Duo autem sunt unum : quando alter ad alterum loquemur veritatem, & in duobus corporibus absque simulatione fuerit una anima*. Et quod foris ut quod intus *hoc ait : animam vocat* quod intus, *& corpus* quod foris. *Quo modo igitur corpus tuum conspicuum est : ita & anima tua manifesta sit in bonis operibus*. Et masculum cum fœmina neque mas neque fœmina, *hoc*. . . Reliqua desiderantur. Supplentur autem ex tertio Stromate Clementis Alexandrini a Gottifredo Vendelino apud Labbeum tom. 1. Conc. pag. 187. in hunc modum : *hoc dicit : Animum* (θυμὸν) *ejusque impetum vocat masculum : concupiscentiam* (ἐπιθυμίαν) *intelligit fœminam. Cum igitur quis neque animo, neque concupiscentiæ obsequitur* (*quæ quidem utraque & consuetudine & prava educatione invalescente obnubilant atque obscurant rationem*) *sed potius depulsa caligine hinc oborta, pudore suffusus per pœnitentiam spiritum & animam uniens in obedientia rationis* : Tunc, *ut ait Paulus*, non inest nobis mas, nec fœmina.

(5) Recitatis verbis hæc addit Origenes in libro de Oratione §. 2. *& petite cælestia, & terrena vobis adjicientur*. Quibus similia habes apud Matthæum cap. VI. 33.

(6) Consentiunt Joannes Cassianus Collat. 1. cap. 20. *Efficiamur secundum præceptum Domini, probabiles trapezitæ*. Origenes tom. 19. in Joan. ad cap. 8. ver. 20. *Servantibus illud Jesu mandatum, Estote probi trapezitæ*. Chrysostomus serm. 63. Cur in Pentecoste legantur Acta pag. 833. tom. 5. *Socrates* lib. 3. Hist. Eccl. cap. 16. pag. 155. Vide Cotelerium in Constitut. Apost. lib. 2. cap. 36. annotat. 8. pag. 249. & Gazæum annotat. in citatum locum Cassiani.

CAP. XXI.

De Scriptoribus profanis, qui de Christo meminerunt.

I. Quinam sunt præcipui ex profanis Scriptoribus apud quos Christi mentio est?

℟. SUnt hi: Svetonius Tranquillus, Cornelius Tacitus, Ælius Lampridius. (Bar. ad an. 51. §. 1.). Svetonius in Claudio cap. 25. *Judæos impulsore Chresto assidue tumultuantes Roma expulit*. (1) Tacitus in Annalibus lib. 15. cap. 44. *Ergo abolendi rumori Nero subdidit reos, & quæsitissimis pœnis effecit, quos per flagitia invisos vulgus Christianos appellat. Auctor nominis ejus Christus, Tiberio imperitante, per Procuratorem Pontium Pilatum supplicio affectus erat*. Lampridius in Alexandro Severo cap. 29. *Usus vivendi eidem hic fuit. Primum ut, si facultas esset, id est non cum uxore cubuisset, matutinis horis in laravio suo (in quo & Divos principes, sed optimos electos, & animas sanctiores, in queis & Apollonium, & quantum scriptor suorum temporum dicit, Christum, Abraham, & Orpheum, & hujusmodi Deos habebat, ac majorum effigies) rem divinam faciebat*. Et cap. 43. *Christo templum facere voluit, eumque inter Deos recipere*. (2) *Quod & Hadrianus cogitasse fertur, qui templa in omnibus civitatibus sine simulacris jusserat fieri: quæ hodie idcirco, quia non habent numina, dicuntuur* Hadriani, *quæ ille ad hoc* (ut ea Christo dedicaret) *parasse dicebatur: sed prohibitus est ab iis, qui consulentes sacra reperverant, omnes Christianos futuros, si id optato evenisset, & templa reliqua deserenda*.

2. Nonne ante hos de Christo scripsit Pilatus?

℟. Ita est. Constat, Tiberium Cæsarem de rebus a Christo gestis per litteras admonitum a Pilato (Bar. ad an. 34. §. 219.). *Quoniam*, ut ait Eusebius lib. 2. cap. 2. *vetus hæc erat consuetudo provinciarum rectoribus, ut quidquid novi apud ipsos contigisset, Imperatori nuntiarent, ne quid ipsum lateret*: (3) *Pilatus de Resurrectione Salvatoris nostri Jesu Christi, cujus per universam Palæstinam celebris erat fama, ad Tiberium Principem retulit: multa quoque alia ejusdem miracula se audisse significans, & qualiter ad vitam denique revocatus, a plerisque jam Deus haberetur. At Tiberium quidem rem ad Senatum retulisse perhibent, sed Senatum ejusmodi relationem aspernatum esse, specie quidem eo quod Senatus auctoritas ad id non expectata videbatur, cum tamen vetus lex esset apud Romanos, ne quis absque decreto Senatus pro Deo haberetur: re autem ipsa eo quod salutaris divina doctrinæ prædicatio auctoritate, & auxilio hominum minime indigeret. Cum igitur Senatus relationem de Servatore nostro ita, ut dictum est, repudiasset, Tiberius tamen in pristina sententia perseverans, nihil adversus doctrinam Christi durius molitus esse dicitur. Hæc Tertullianus vir legum Romanarum peritissimus, & inter Latinos scriptores celeberrimus, in Apologia ab ipso quidem Latine conscripta, postea vero in Græcum sermonem translata, prodit his verbis*: quæ subjicere juvat, ut Latine habentur cap. 5. Apolog. *Vetus erat decretum, ne quis Deus ab Imperatore consecraretur, nisi a Senatu probatus. Sic M. Æmilius de Deo suo Alburno. Facit & hoc ad causam nostram, quod apud vos de humano arbitratu divinitas pensitatur. Nisi homini Deus placuerit, Deus non erit, homo jam Deo propitius esse debebit. Tiberius ergo, cujus tempore nomen Christianum in sæculum intravit, annuntiata sibi ex Syria Palestinæ, quæ illic veritatem istius divinitatis revelaverant, detulit ad Senatum cum prærogativa suffragii sui. Senatus, quia non in se probaverat, respuit*. [4] *Cæsar in sententia mansit, comminatus periculum accusatoribus Christianorum*. Idem cap. 21. ubi de Christi Passione, Resurrectione, Ascensione, deque discipulis ab eo doctis, quæ docerent, sermonem habuit, ita subjungit: *Ea omnia super Christo Pilatus, & ipse jam pro sua conscientia Christianus, Cæsari tunc Tiberio nuntiavit; sed & Cæsares credidissent super Christo, si aut Cæsares non essent sæculo necessarii, aut si & Christiani potuissent esse Cæsares*. Hinc patet, Tertulliano perspectum atque exploratum fuisse, relationem a Pilato ad Tiberium missam. Non modo autem ex Pilati epistola Tiberius didicit, quid Christus in Judæa gesserit, quidve passus fuerit: sed etiam ex Actis publicis sub Pilato conscriptis, ad quæ Romanos vocat S. Justinus Apologia I. §. 35. (Pag. 65.) *Atque hæc ita gesta*

(1) Ethnici ignari rerum nostrarum Christum *Chrestum*, & Christianos *Chrestianos* vocabant. Tertullianus Apologetici cap. 3. *Sed & cum perperam Chrestianus pronuntiatur a vobis (nam nec nominis certa est notitia penes vos) de suavitate vel benignitate compositum est*. Lactantius lib. 4. Divinarum institutionum cap. 7. *Sed exponenda hujus nominis ratio est propter ignorantium errorem, qui eum immutata littera Chrestum solent dicere*. Nimirum nomen Salvatoris deducebant a voce Græca χρηστὸς, *utilis, bonus, benignus*, non a χριστὸς, *unctus*, quod nomen honoris & officii nomini Jesu additum est. Quare S. Justinus Apologia 1. §. 4. pag. 45. χρήσιμοι (al. χρίσιμοι) τῷ εἶναι κατηγορούμεθα. τὸ δὲ χρῆσθαι μετάνοιαν ἐ δίκαιον: *Christiani enim esse accusamur: utile autem odisse, non justum*. Vide annotat. Monachi S. Mauri in hunc locum, Baronium ad an. 43. §. 13. Calmetum in Act. Apost. cap. XVIII. 2. pag. 969. tom. 7. & Historiam nostram Apostolicam in S. Petro, annotat. 54.

(2) Philippus Camerarius centuria I. Horarum subcisivarum, sive meditationum historicarum cap. 98. *Ferunt hoc dicto Christi Servatoris nostri*: Omnia quæcumque volueritis, ut faciant vobis homines, hoc itidem facite eis, *Marcum Aurelium Severum Alexandrum Juliæ Mameæ Augustæ vel Christianæ, vel Christianorum patronæ filium ita delectatum fuisse, ut id in Palatio, & publicis operibus perscribi jusserit*. Vide Lampridium loc. cit. cap. 51.

(3) Juxta morem hunc Plinius junior epist. 97. libri 10. res in Bithynia gestas refert ad Trajanum, eumque consultat, quid agat de Christianis, quorum numerus mirifice in dies augebatur.

(4) Hic rationem reddit Tertullianus, quare Senatus recusaverit habere Christum in numero Deorum. Nimirum quia Tiberius divinitatem sibi oblatam rejecerat.

Aliam rationem affert S. Augustinus lib. 1. de consensu Evangelistarum cap. 17. & 18. §. 25. & 26 *Cur eum colendum non receperint, sicut aliarum gentium Deos, quas Romanum subegit Imperium, præsertim cum eorum sententia sit, omnes Deos colendos esse sapienti? Cur ergo a numero cæterorum iste rejectus est? . . . Nihil ergo restat, ut dicant, cur hujus Dei sacra recipere noluerint, nisi quia solum se coli voluerit, illos autem Deos gentium, quos isti jam colebant, coli prohiberit . . . . Socratis enim sententia est, unumquemque Deum sic coli oportere, quomodo se ipse colendum præceperit. Proinde ista summa necessitas facta est non colendi Deum Hebræorum, quia si alio modo eum colere vellent, quam se colendum ipse dixisset, non utique illum coleremt, sed quod ipsi finxissent: si autem illo modo vellent, quo ipse diceret, alios sibi colendos non esse cernebant, quos ille coli prohibebat. Ac per hoc respuerunt unius veri Dei cultum, ne multos falsos ostenderent*.

S. Chrysostomus hom. 26. in Epist. 2. ad Corinthios pag. 928. *Hoc porro vel inviitis ipsis ita divinitus procurabatur, ut ne humanis suffragiis atque sententiis Christi divinitas promulgaretur, atque unus e multis illi ipse esse censeretur, qui ab ipsis creati ac designati fuerant*.

gesta esse, ex Actis sub Pontio Pilato confectis discere potestis. Tum non paucis interjectis §. 48. (Pag. 72.) *Quæ quidem ab eo facta esse, ex confectis sub Pontio Pilato Actis discere potestis*. Neque S. Chrysostomus alienus est ab hac opinione. Nam hom. 26. in Epist. II. (Pag. 928.) ad Corinthios hæc habet: *Romanorum Senatus hanc potestatem habebat, ut Deos crearet atque conscriberet. Quippe cum res omnes a Christo gestæ nuntiatæ sunt, Romam misit is, qui Judæorum nationi præerat, scisciatus ex ipsis, num eum quoque Deum creare placeret. Id vero illi facere recusarunt, quod iniquo atque infenso animo fervent, ante decretum suum atque sententiam, Crucifixi potentiam effulgentem universum Orbem ad sui cultum & venerationem attraxisse*. Id quod placuit etiam Orosio lib. 7. Historiarum cap. 4. Gregorio Turonensi lib. I. Historiæ Francorum cap. 24. Cedreno in Compendio Historiarum, & Nicephoro Callisto lib. 2. Hist. Eccl. cap. 8. (Pag. 149. & 152.) (5)

3. Exstat ne Pilati ad Tiberium epistola?

℟. Vera ac legitima non exstat. Nam tum ea, quam ex Hegesippi Anacephalæosi (Bibl. Patr. tom. 5. pag. 1211.) de excidio Urbis Jerosolymitanæ recitat Baronius an an. 34. §. 228. tum ea, *cujus exemplum in vetustis Bibliothecæ Vaticanæ monumentis repertum* protulit Sixtus Senensis lib. 2. (Pag. 164.) Bibliothecæ Sanctæ, tum ea, cujus exemplum *a notatore quodam in antiqua penes se pagina cum aliis memoratu dignis hinc inde excerptis scriptum invenit circa annum* 1480. atque edidit Florentinius in Martyrologio Hieronymiano (Pag. 112. & 113.), tum denique ea, quam ex Codice 2493. Colbertino emisit Joannes Albertus Fabricius Parr. 3. Codicis Apocryphi Novi Testamenti pag. 457. scriptis suppositiis annumerantur: quandoquidem in singulis virorum doctissimorum judicio aperta sunt falsitatis indicia.

4. Sunt ne etiam Pilati Acta supposita, aut corrupta?

℟. Corruperunt Acta sub Pilato conscripta, vel horum imitatione alia conscripserunt tam Hæretici, quam Ethnici. Nam Quartadecimanos futilia quædam Pilati Acta ostentasse, docet S. Epiphanius hær. 50. §. 1. Eusebius vero lib. 9. Hist. Eccl. cap. 4. auctor est, Ethnicos imperante Diocletiano Acta Pilati nomine confinxisse, quæ postea Maximinus, utpote referta contumeliis & conviciis in Christum, edi jussit, ac præcepit, ut Ludimagistri ea pueris traderent, & memoriter ab illis addiscenda curarent. Atque hinc patet, ab his longe diversa esse Acta Pilati, quorum fidem non semel implorat S. Justinus, ac proinde longe vehementerque falli Tanaquillum Fabrum Ministrum Salmuriensem, qui lib. 2. epist. 12. scripsit, Justinum & Tertullianum ea, quæ dicunt, ex Actis Apocryphis desumpsisse. (6)

5. Recita nunc Josephi testimonium de Christo.

℟. Joseph verba (Antiquit. Lib. 18. cap. 4.), quibus Christi Jesu virtus, prodigia, mors, reditus ad vitam, Prophetarum de eo vaticinia, & constans erga illum pietas Christianorum ac fides prædicatur, hæc sunt (Bar. ad an. 34. §. 226.): Γίνεται δὲ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον Ἰησοῦς, σοφὸς ἀνήρ, εἴγε ἄνδρα αὐτὸν λέγειν χρή. ἦν γὰρ παραδόξων ἐργοποιὸς, διδάσκαλος ἀνθρώπων, τῶν τ' ἀληθῆ σοφὸν ἡδονῇ δεχομένων· καὶ πολλοὺς μὲν Ἰουδαίους, πολλοὺς δὲ καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐπηγάγετο· ὁ χριστὸς οὗτος ἦν. καὶ αὐτὸν ἐνδείξει τῶν πρώτων ἀνδρῶν παρ' ἡμῖν σταυρῷ ἐπιτετιμηκότος. Πιλάτου, οὐκ ἐπαύσαντο οἱ τὸν πρότερον ἀγαπήσαντες. ἐφάνη γὰρ αὐτοῖς τρίτην ἔχων ἡμέραν πάλιν ζῶν, τῶν θείων προφητῶν ταῦτα τε καὶ χίλια ἄλλα περὶ αὐτοῦ εἰρηκότων· εἰς τε νῦν χριστιανῶν ἀπὸ τῶνδε κατονομαζόμενον οὐκ ἐλέλοιπε τὸ φῦλον. Expressa ad verbum ita se habent. *Fuit autem hoc tempore Jesus sapiens vir: si quidem virum eum dicere par est. Erat enim inexpectatorum operum effector, magister hominum & eorum, qui veritatem cum jucunditate exciperent. Et cum multos Judæos, tum multos etiam Græcos ad se duxit. Ille Christus hic erat. Et ipsum accusatione primorum virorum apud nos ad crucem cum damnasset Pilatus, non deposuerunt ii, qui primum eum amaverant, suum erga illum amorem. Apparuit enim ipsis tertium habens diem rursus vivens, cum divini Prophetæ hæc & alia millia admirabilia de ipso dixissent; & usque adhuc Christianorum ab hoc nominatorum non defecit genus*. (7)

6. Quodnam est de hoc Josephi testimonio judicium sapientissimorum?

℟. Semper tamquam γνῆσιον atque indubium receperunt Scriptores Ecclesiastici usque ad sæculum XVI. Blondellus omnium primus insertum fuisse existimavit. Hunc secutus est Tanaquillus Faber, Ludovicus Capellus, Osiander, Montacutius, Giphanius, & alii ejusdem sectæ. Contra vero testimonium hoc a Josepho re vera dictum, scriptumque propugnant, & adversarios refellunt doctissimus Huetius Propositione 3. Demonstrationis Evangelicæ §. 11. Valesius in annotat. ad Histor. Eccl. Eusebii lib. 1. cap. 11. Natalis Alexander in sextam mundi ætatem dissertat. 10. Lambecius tom. 8. Bibliothecæ Cæsareæ pag. 4. Pagius ad an. 32. §. 15. Baronius ad an. 34. §. 226. Bellarminus de Scriptoribus Ecclesiasticis in Josepho (Pag. 644.), Tillemontius annotat. 40. in ruinam Judæorum tom. 1. Hist. Imp. Remigius Ceillier in Historia Generali Auctorum Sacrorum lib. 3. cap. 7.

(5) Lege Lambertinum de Serv. Dei Beatif. & Beat. Canoniz. lib. 1. cap. 1.

(6) Acta Pilati admittit Gulielmus Cave in Historia Litteraria fœnli I. pag. 25. Casaubonus exercitat. 16. §. 154. pag. 676. *Audiendi*, inquit, *meo judicio non sunt, qui huic historiæ fidem abrogant*. Joannes Pearsonius lect. 4. in Act. Apost. §. 14. refellit Tanaquillum Fabrum, atque ostendit, rationes, quibus ille nititur, aut falsas esse, aut frivolas & nullius momenti. Ex quo refellas etiam Dupinum, qui tom. 1. Bibliothecæ auctorum Ecclesiasticorum pag. 24. & in Dissertatione præliminari ad Biblia lib. 2. cap. 7. §. 3. pag. 119. ejusdem Tanaquilli conjecturas sequitur. De Actis Pilati dissertatio est Augustini Calmet in Acta Apostolorum, pag. 823. tom. 7.

(7) S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum in Josepho interpretatus est hoc modo pag. 276. *Eodem tempore fuit Jesus vir sapiens, si tamen virum eum oportet dicere. Erat enim mirabilium patrator operum, & doctor eorum, qui libenter vera suscipiunt. Plurimos quoque tam de Judæis, quam de Gentibus sui habuit sectatores, & credebatur esse Christus. Cumque invidia nostrorum Principum cruci eum Pilatus addixisset, nihilominus qui eum primum dilexerant, perseveraverunt. Apparuit enim eis tertia die vivens: multa & hæc & alia mirabilia carminibus Prophetarum de eo vaticinantibus. Et usque hodie Christianorum gens ab hoc sortita vocabulum non defecit*.

cap. 7. art. 4. Lambertinus de Serv. Dei Beatif. & Beat. Canoniz. lib. 1. cap. 1. num. 9. (Pag. 565. tom. 1.) & de Festis Christi part. 1. §. 357. (Pag. 156.) Honoratus Tournely in Prælectionibus de Incarnatione Verbi divini quæst. 3. art. 1. (Pag. 101.) aliique complures, quibus addendi ex Heterodoxis Carolus Daubuz, qui id præstitit libris duobus anno 1706. Londini editis, Gulielmus Cave in Historia Litteraria fæc. 1. pag. 22. Usserius in Annalibus Novi Testamenti pag. 607. multique alii, quos longum esset nominare.

7. *Utra sententia amplectenda?*

R. Ea, quæ testimonium illud Christo impartitum esse a Josepho decernit. Etenim retinent illud Codices Operum Josephi sive calamo exarati, sive typis editi. Recipit Eusebius tum lib. 3. Demonstrationis Evangelicæ cap. 5. tum lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ cap. 11. In Latinum transtulit probavitque S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum in Josepho. Retulit in epistolam 225. libri 4. S. Isidorus Pelusiota (Bibl. Patr. tom. 14. pag. 1152.), & in Chronicon suum Freculphus lib. 2. cap. 5. In Historiis suis comprobarunt Sozomenus lib. 1. cap. 1. (Pag. 156.) Cedrenus in Compendio Historiarum, Nicephorus Callistus lib. 1. cap. 39. Suidas in Lexico, verbo Ἰοσήπος, *Josephus: & inde*, ut Augustini verbis utar (Contra Faustum lib. 33. cap. 6.), *in alios atque alios continuata notitia latiusque formata ad posteros etiam usque ad nostra tempora* pervenit, quod satis est ad probandum cujuslibet scriptionis (Genuitatem.) [illegible]. (8) Neque enim ego huc attulerim locum illum S. Joannis Chrysostomi in Homilia 5. (Pag. 487. & 488.) in Act. Apostolorum, ubi manifeste patet ex toto contextu, non de hoc peculiari Josephi testimonio, sed de universa historia excidii Jerosolymitani S. Doctorem verba facere.

8. *Num quid restat relatu dignum ex scriptoribus profanis?*

R. Illud unum restat, quod in Dialogo de defectu Oraculorum apud Plutarchum Cleombrotus narrat his verbis ex Hadriani Turnebi interpretatione (Bar. ad an. 34. §. 129.): *De Dæmonum porro obitu narrationem quamdam de homine nec stulto nec vano accepi. Nam Æmiliani rhetoris, ex quo nonnulli etiam vestrum hoc audierunt, Epitherses pater fuit, municeps meus, Grammaticæ professor. Is narrabat, cum aliquando Italiam cogitans navigium conscendisset, quod non solum mercium magnam vim, sed vectorum etiam magnam turbam ferret, sub vesperam ad Echinadas insulas penitus flatum siluisse, navique in salo stuitante, & tandem ad Paxas delata, plurimis tum vigilantibus, multis etiam post cœnam compotantibus, e Paxis repente vocem auditam esse cujusdam Thamum inclamantis, ita ut admiraventur. Erat autem Thamus Ægyptius gubernator, multis, qui in navi erant, nomine ignotus. Bis igitur inclamatum siluisse, tertium vocanti paruisse: illum majore vocis contentione imperasse, ut cum ad Palodes pervectus esset*, Pana magnum mortuum esse, *nuntiaret. Hoc audito Epitherses consternatos omnes stupore dicebat, cumque deliberarent, quod imperatum erat, faciendum esset nec ne, hac de re sic Thamum censuisse, si flatus spiraret, silentio prætervehendum esse, sin a ventis esset eo in loco quies & tranquillitas, quod audierat, esse prædicandum. Igitur ad Palodes perlatis cum aura nulla esset, nec unda, prospectantem e puppi Thamum in terram exclamasse, ut audierat*, Pana magnum esse mortuum: *continuoque cum vix dum finiisset, secutum esse ingentem non unius, sed multorum gemitum admiratione mixtum: & quod multi adfuissent, narrabat, rei famam celerrime dissipatam esse Romæ, Thamumque a Tiberio Cæsare accersitum. Tiberium vero usque adeo huic rei fidem adjunxisse, ut quis ille* Pan *esset, interrogaret & quæreret. Doctos autem homines, quos circum se frequens habebat, censuisse*, Pana *eum esse, qui ex Mercurio & Penelope natus esset. Atque hæc quidem Philippus, quorumdam etiam qui aderant, memoria attestante, qui de Æmiliano sene se audivisse, dixerunt.* Hoc loco nonnulli, quemadmodum docet Baronius, (§. 130.), *Magni Panos* nomine Christum intelligunt, ac volunt, *ejus mortem ut suam ipsorum cladem luxisse Dæmones, quippe qui adhuc ipso vivente sæpius fuissent lamentati, se ab ipso torqueri.* Horum adstipulator Huetius Propositione 9. Demonstrationis Evangelicæ cap. 136. §. 4. *Id*, ait, *convenit in tempus mortis Christi Jesu, qui verus Pan est, rerum omnium parens, ac naturæ totius auctor, quam Panos symbolo Mythologi signatam voluerunt.* Quem Huetii sensum præter Gretserum lib. 1. de Cruce cap. 33. Natalem Alexandrum in Hist. Eccl. fæc. 1. art. 5. §. 6. aliosque non paucos, amplexus est etiam vir Heterodoxus Ricardus Montacutius, qui tom. 1. Originum Ecclesiast. part. 2. pag. 422. *Non negaverim*, inquit, *hic intelligi posse per Magnum Pana Dominum Crucifixum, & lamenta Dæmonum exaudita, ideo quod destructum Diaboli imperium in illius morte.* E contrario Tillemontius in vita Christi art. 21. (Pag. 47.) existimavit, Magnum Pana sub Tiberio mortuum habendum esse pro Dæmoniorum Principe, cujus regnum & imperium per mortem Christi deletum est. Namque secutus Eusebium, qui lib. 5. Præparationis Evangelicæ cap. 17. recitat memoratum Plutarchi locum, scribit, multo gloriosius esse Christo, credere, ab ipso compulsum Dæmonem illatam sibi cladem fateri, & palam omnibus facere. Rursus alii, inter quos Honoratus a S. Maria tom. 3. Animadversionum in Regulas & usum Critices dissertat. 7. art. 1. §. 2. de hujus historiæ veritate suspicantur, eamque ad fabulas accedere contendunt. Baronius quoque sustinet se ab omni assensu. Ait enim: *Sane quidem si rei gestæ fidem adhibendam esse putamus, nequaquam de illo Pane, quem Gentiles colebant, ea possunt intelligi. Nam si Panem, ut illi dicebant, hominem fuisse dixerimus, longe ante hæc sæcula ipsum obiisse humanum diem, certum est: si vero aliquem Dæmonum*

(8) Pro hoc testimonio, & contra hoc testimonium Josephi de Christo permulta collecta sunt tom. 2. pag. 193. Operum ejusdem Josephi, quæ edita sunt studio Havercampi anno 1726. Vide etiam Thomam Ittigium in selectis capitibus Historiæ Ecclesiasticæ primi sæculi cap. 7. sect. 1. §. 19. & seqq. Joannem Albertum Fabricium lib. 4. Bibliothecæ Græcæ cap. 6. §. 5. pag. 237. & in Syllabo Scriptorum, qui veritatem Religionis Christianæ asseruerunt, pag. 136. & 138. ubi exhibet *Catalogum Scriptorum veterum, ac recentiorum, qui locum Josephi de Christo tamquam genuinum laudarunt*: atque his alios addit in *Salutari Lucæ Evangelii* pag. 22. & 23.

num fuisse affirmaverimus; intellectuales ipsas tur, fides sit penes auctores, ut ait Suarez in *creaturas morti non subjacere exploratissimum est.* 3. part. D. Thomæ, tom 2. disput. 39. extrema sect. 2. hac ipsa de re loquens.

(9) *Sed horum, quæ in Evangelio non habentur*

(9) *Cæterum illud nemini mirum esse oportebit, quod scriptores sæcularium litterarum nihil ex his, quæ Sacris voluminibus scripta sunt, attigerunt, Dei Spiritu prævalente, ut intaminata ab ore corrupto & falsis vera miscente intra sua tantum mysteria contineretur historia, quæ separata a mundi negotiis, & sacris tantum vocibus proferenda, permisceri cum aliis velut æquali sorte non debuit. Etenim erat indignissimum, ut alia agentibus, aut alia quærentibus, hæc quoque cum reliquis miscerentur.* Sulpitius Severus Hist. Sacræ lib. 2. cap. 14.

DE